

גדליה אלון ז"ל

לפתע פתאום הלך מאתנו. נקטף. היה איש ואיננו, ועם פטירתו נסתלק מן העולם אחד החוקרים המופלאים בתולדות ישראל. גדליה אלון היה איש דגול וחוקר דגול. היסטוריון, מלומד ומורה. מה הם הסימנים שניכר בהם החוקר וההיסטוריון? השליטה במקורות, כושר השימוש בכלי המחקר, חריפות הניתוח, מיצוי התוכן, היקף התפיסה הכללית, ואמנות הבניין. אלון ניחן בכל הסגולות האלו, ומותו הוא אבדה שאין לה תמורה למדע ההיסטורי הישראלי בכלל ולחקר תולדותינו בארצנו בפרט.

תחום מחקרו של גדליה אלון—תקופת הבית השני והתלמוד, וביתר ייחוד, שהתקופה שלאחר הבית השני בארץ-ישראל. בקיאותו במקורות התקופה היתה בלתי-שכיחה: התלמודים וספרות המדרשים, הספרות הקלאסית של התקופה והספרות הדתית של הנצרות הקדומה, החומר המשפטי, האפיגראפי והפאפירי וכו'—בכל אלה היה בן-בית, ובכוח חריפותו הגדולה בנייתו ההיסטורי והמחקר הפילולוגי, בעיון משפטי ובידור סוציולוגי ידע למצות את התוכן ההיסטורי הרב הגלום במקורות, ובייחוד במקורות ההלכה, והשכיל לפתוח לנו שערים לביאורן ותיאורן של פרשיות סתומות ומסובכות בעבר הרחוק. הוא העמיק לחדור לשכבות-חיים של דורות קדומים, שהיו עד למחקריו כמעט מחוץ לתחום התפיסה ההיסטורית העובדתית. והאיר באור חדש פרקים שלמים בהליכות החיים וסדרי החברה, בדרכי המשפט והנהגה האדמיניסטרטיבי, בשיטות הממשל ודמותו של הציבור.

היקף תפיסתו ההיסטורית הכללית איפשר לו לשלב שילוב אורגאני את ארץ-ישראל והעולם היהודי של הימים ההם בתוך מערכת החיים של העולם העתיק בתקופת שקיעתו, ובהרצאותיו היה הולך ובונה מעשה אדריכל בניין היסטוריוגרפי שלם, הולך ומעלה דורות וציבורים מימים עברו במלוא שיעור קומתם וכל צביונם.

איש מדע היה בכל מהותו—באהבתו את האמת ובקנאתו הגדולה לאמת. הוא היה מתווכח עם בני דורו ובפולמוס הדעות לא ידע ריתוי. אבל עם הדורות הקודמים לא עמד בוויכוח: ישר דיבר אליהם, כאילו

ראה אותם עין בעין, בלא מחיצות ובלא גדרים, ושומעיו וקוראיו הרגישו בחוש, שמעורב הוא עם הקדמונים ומתהלך עמהם כאחד מהם. כשאתה מתבונן בעבודותיו המדעיות ובדרך מחקרו, נראה לך לפעמים כאילו אתה עומד בפני ארכיאולוג החופר בשכבות העבר ומעלה עולמות שלמים ממעמקים, והוא כולו נתון בעולמות אלה — עצם מעצמיהם ובשר מבשרם — — —

והרי הוא היה כולו תוסס, נלהב, סוער, דינאמי, אלא שהיה כובש עצמו — יום יום, שעה שעה.

וכן היה גם סגנונו: סגנון עצמאי, מיוחד בייחוד אישי, הן באוצר המלים שלו והן בצירופן, בניסוח הדברים ובדרך הדגשתם, בכל בניין הפסוקים, במלות היחס החביבות עליו. כולו גוש לשוני חצוב מן המקורות ומסותת בסערת-נפש כבושה של בן הדור החדש, החוקר במעמקים וחושף תעלומות מתוך התלהבות של "אורייתא דקא מרתחא ביה".

גדליה אלון קיים את תורתו מתוך צער וסבל. לא קלה היתה דרכו ואף יותר מזה. רק בשנה האחרונה נפתח לו פתח אפשרות לעבודה מדעית תקינה, והוא חש בכנפיים שצמחו לו. ובעוד הוא הולך ומתווה לו את תוכניותיו המדעיות הגדולות, בעוד הוא פוסע פסיעות ראשונות לקראת סיכום מדעי ראשון וכולל לעשרות שנות עבודה ומחקר — הלך ואיננו "שירת חייו באמצע נפסקה".

דמותו ומפעלו של גדליה אלון לא ימושו מלבנו. יהי זכרו ברוך.